

Akif Emre Müstakil Bir Duruş

MUSTAFA ŞAHİN

BİR DÜŞÜNÜR, BİR YAZAR, BİR AĞABEY VE BİR DOST OLARAK Akif Emre üzerine konuşmak ve yazmak zor iş. Onu çok özledik. Bir senedir hemen her gün onunla konuşuyoruz. Yalnız onunla konuşulacak öyle çok şey var ki. Akif Emre kimdir, dünyası nasıl bir dünyadır? Malcolm X demiş ki, 'bütün uyuyanları uyandırmaya bir tek uyanık yeter'. O kırk yıllık yazı eylemiyle bu işi gördü, bütün uyuyanları uyandırma işini. Mekânı cennet olsun. Allah cennetinde cemaliyle müşerref eylesin ve bizi de orada kavuştursun. Biz şahidiz, o güzel bir Müslümandı.

Akif Emre düşüncesini, inancını ve kendi asaletini yere düşürmeyen bir İslam aydınıdır. Kalbiyle düşünen, egemen Batı uygarlığına, dünya sistemine ve yerleşik düzene karşı muhalefet eden bir aydındır. Akif Emre'nin en bariz vasfı, istikamet üzere iz sürmektir. Onun dünyası hiçbir zaman eklektik ve sentezci bir dünya olmadı. Berrak, şeffaf Müslüman kimliğinin üstüne altına yanına yöresine başka bir kimlik eklemedi. Müslüman kimliği ona yetti. İslam noktayı nazarından dünya sistemine ve yerleşik düzene direnç gösterdi,

muhalefet etti. Reddiyeci, teklifsiz ve yıkıcı bir muhalefet değil, hakikate nispetle teklifi olan bir muhalefet.

Dünyaya, olaylara, mekâna daima bir medeniyet penceresinden baktı ve hayatı, hadiseleri öyle yorumladı. Her meseleye en geniş zaman içinde baktı. Bir başına yürüdüğü düşünce hattında yahut hayat karşısındaki duruşunda kendini yalnız mı hissediyordu? Böyle olduğunu söyleyenler var. Bu doğrudur ama bu başkalarının onu görmezden gelme tutumundan ziyade onun tercihidir. Bir kez göz kırpsa hangi kapıların açılacağını bile bile, yani tercihan o Akif Emre oldu ve öyle kaldı. Özenle seçti insanları ama insan bu çiğ süt emmiş. Ziyadesiyle kendini sakınıyor, en kıyıda oturuyor, rağbet edilen bir insan olmak istemiyordu. Kelimenin bilinen anlamıyla yalnız değil, kelimenin tam anlamıyla müstakildi. Bu vasfı uğruna her bedeli ödedi ve pişmanlık duymadı. Ona atfedilen yalnızlık biraz da konumlandığı yerle, bulunduğu yükseklikle, kumaşıyla ve tevarüs ettiği asaletiyle ilgiliydi.

Akif Emre hayat boyu sadece yazdı ve ömründe hiçbir şebekeye tenezzül

etmedi, hiçbir şebekeye dâhil olmadı. Toplumsal hayatın her alanıyla alakadar olduğu, gazete ve dergilerde ömür boyu yazdığı halde bir şebekeye dâhil olmaması çok manidardır. O kadar uzun süre yazarlık yaptığı, kamuoyunun önünde durduğu ve fikir beyan ettiği halde hem müstakil kalması hem de iz sürmesi her babayığidin başarabileceği bir iş değildir. O, sahih İslami çizgide yürürken nevezuhur bir modernist olmadığı gibi geleneği tekrar eden bir yazar da olmadı. Geleneğin içinden konuştu ve İslam ulularının silsilesine dâhil oldu. Sezai Karakoç ve Aliya İzzetbegoviç gibi İslam'ın ruhunu medeniyetinden ayrı düşünmedi. Akli tarafı ile kalbi yanı karşı karşıya değil birbirini tamamliyordu.

Hatır için bir gün olsun sağa sola başını çevirmedi. Kimseye, kimsenin sofrasına gönül indirmede. Güç ile ilişkisini ahlak üzerinde temellendirdi. Dönemsel dalkavuklara, menzilin, mevziisini terk edenlere acı duyarak baktı. Nabza göre şerbet vermedi, kimselere şirin görünme çabasında olmadı. Şartlara, reel politiğe göre değil, hakikate göre tutum sergiledi. Zengin vitrinlerde ve sofralarda herkesin elini uzattığına elini uzatmadı. Dünyaya ve içindekilere karşı daima müstağni ve mesafeli oldu. Dönemsel bir düşünür ve yazar olmadı. Çoğunluğun yaptığı, yapmasını istediğini yapmadı. Kalabalıkların diliyle konuşmadı, alkışa karşı durdu, popülizme, moda düşüncelere, reytinge, tiraja, sloganlara, ayran kabartan retoriğe, köpüklü sözlere, parlak epigraflara tenezül etmedi.

Dünyayı değiştirmek istediği ilk gençlik yıllarındaki idealist, saf, temiz hüviyetini özenle korudu. Peşaver'den Londra'ya dünyayı erken bir zamanda bilmesi tanınması durumu zerrece değiştirmede. Batı'ya gider gitmez efsunlanan aydınlarımız gibi olmadı. Her daim ilkeler üzerinden konuştu ve hiçbir meseleye özel isimler üzerinden bakmadı. Ne iç ne dış politik mesele-

▲ Akif Emre'nin objektifinden Mustafa Şahin ve İbrahim Çelik

leri analiz ederken özel isimler, tekil olaylar üzerinden değil, daima tarihsel ve coğrafi derinliği esas alan, geniş açılı bir perspektifle yaptı analizlerini. Dolayısıyla küresel sisteme ve yerleşik düzene muhalefetini, itirazını ve fikri takibini daima ilkeler üzerinden sürdürdü. Hadiselerin büyüklüğü ve önemi ilkesel tutumunu değiştirmede.

Akif Emre'nin endişeleri, korkuları ve kaygıları vardı. Onun bir işi de endişeydi. Endişe yani düşünce.. 'İslamcılığın muhafazakarlaşması' ona göre hem İslam dünyasının, hem Türkiye'nin büyük kaybı olacaktı. Bu endişesinin ne kadar doğru ve haklı bir endişe olduğunu ne hazindir ki, zaman bize de gösterdi. İslam'ı esas alan insanların ulus devlet diline duçar olması ve 'milliyetçiliği içselleştirmesi' tehlikesine ilk işaret eden ve bu uyarısını sürekli tazeleyen Emre 'İslamcılığın milliyetçiliğin kucağına itilmesi'ne ve 'İslamcılığın sağcılaş-

masına' da aynı endişe ile bakıyordu. Keza 'İslamcılığın protestanlaşması, dünyevileşmesi ve sağcılaştırılmasını' bir operasyon olarak gördüğünü ve bu operasyonun geleceği şekillendireceğini yıllar öncesinden yazmıştır.

Ona göre, onun için İslamcılık dünyaya İslam noktayı nazarından bakmak itikada taalluk eden bir meseleydi. Yani Akif Emre'nin İslamcılığı itikadından bağımsız olmayan, dünyaya ve ahirete bakan bir İslamcılıktı. Bu nedenle İslam'ın yanına eklenen hiçbir ideolojik terkibi kabul etmediği gibi sentezcilere karşı hayat boyu büyük direnç gösterdi. Bütün İslami akımlara karşı merhametli bir dil seçmiş, adalet duygusundan ayrılmamış, hamasete, retoriğe, slogana, nefretin kahrolsun diline, milliyetçiliğin ya sev ya terk et anlayışına, hakikati avcunda tuttuğunu zannedenlerin kibrine zerre kadar prim vermemiştir. Zor ve kritik dönemlerde

hiçbir zaman esnememiş, tevazudan ayrılmamış, çürümeye son nefesine kadar direnmiş, fikir namusunu özenle korumuş, fikirleri için kimselerden diyet istememiştir.

Kendisi kırılmış, kimsenin kalbini kırmamıştır. Değiştirmedeği usul ve adabı sayesinde ahlakından ve hakkaniyet duygusundan herkes emin olmuştur. Nitekim kutuplaşmanın dorukta olduğu bir zamanda vefatının ardında kaleme alınan yazılarda herkesin şahitliği onun çok özel ve itibarlı konumunu işaret etmiş, belirginleştirmiştir. Onun vicdanı yalnız kendisi gibi düşünenler için işleyen tarafgir bir vicdan değildi. İnsandan ve dünyanın bütün mazlumlardan yanaydı. Mücadele alanındaydı, kamuoyunun önündeydi ama ketum ve sükût ehliydi. Gerçek anlamıyla bir fikir işçisiydi. Her hastalığın reçetesi bende yahut reçeteniz bizde kolaylığına, emniyetine kendini salmış, ona buna

laf yetiştiren ağzı kalabalık biri değildi, olmadı. Acelesiz, endişeli, serinkanlı, klişesiz ve şablonsuzdu. Vakarı sahibiydi, dönemsel dalgalanmalara, reel politığe kendini bırakmadığı için vakarına gölge düşürmedi.

Akif Emre süte su katmadı. Tetikçiler, troller, düşünceden behre nasibi olmayanlar onun kalbini yordular ama o hakikatten bir an olsun yüz çevirmedi. En mühim dikkati kavramsal bütünlüğünü korumak oldu. Herkesin başarıyı kutsadığı ve başarısızlıktan fena halde korktuğu bir zamanda o bütün melekeleriyle istikamete odaklandı. Güncele teslim olmadı ama hayatın günlük akışını kenarda yahut fildişi kuleden izleyen konformist bir entelektüel tutum içinde de olmadı. Güncel coşkular, heyecanlar, politik simülasyonlar, stratejik kurgu ve tasarımlar ile yüksek politik retorik onu hiç büyülemedi. İşi tümünden gelerek tüme vararak analiz ve kritikti. Analiz ederken aklını, birikimini, kalbiyle birlikte işletti. Yeryüzüne ve gökyüzüne aynı nazarla baktı ve herkes için umudun kapısını açık tuttu. Kendine özgü bir lügatçesi vardı ve hemen her analizinde batıyı, dünya sistemini, modernizmi, ulus devleti, küresel sermayeyi unutarak, ihmal ederek yahut göz önünde tuttu.

Arap Baharı denilen yıkım başladığında İslam dünyasının bütün aydınları Batının medya/ sosyal medya üzerinden yürüttüğü propaganda zokasını yutarken; o bir başına, o muazzam kurguya, o görkemli simülasyona karşı cepheden tavır aldı ve sular seller gibi olan biteni devrim ve diriliş diye alkışlayarak büyük fetih rüyaları gören ütöplastlerin rağmına Batı Batıdır prensibinden bakarak tek başına yel değirmenleriyle mücadele etti. Onun dediğinin gerçek olduğu gün gibi aşikâr oldu ama küresel propagandaya inanan pişkinler mahcubiyet ve pişmanlıklarını bildirmediklerinden, onların çelişki ve yanılgularının acısını hissetmek de Akif Emre'nin kalbine kaldı.

O hayatın her aşamasına kavga yerindeydi, meydandaydı. Kaybettiklerine, gidenlere, dönmeyenlere çok üzülüyordu. Belki en çok buna, yani gidip de dönmeyenlere, mevzilerini terk edenlere hayıflanıyordu. Mahcup bir insandı ve hayâ perdesi yırtılanlar adına da hayâ ediyor, hicap duyuyordu. Güzelliğe meftundu. Erguvanlara, şehirlerle, şehirlerin sıralarına, bahusus İslam şehirlerine, Balkanlara, İstanbul'a, Erciyes'e, Sinan'ın eserlerine hayrandı. Muhtemelen gidip dönmeyenler yüzünden insanlara güveni ağır yara almış, yakından bakıldığında bu durum onu içine döndürmüştü. Hem insanı çözdüğünden hem de biricikliğini

eğitimi almış. Analitik düşünmesi acaba ne kadar eğitimiyle alakalıydı. Hesap edebilme, geometrik hesap edebilme, perspektif, zaviye, odaklanma, hareket noktası muhtemelen onun bu yanıyla ilgiliydi. Keza, zaman ve mekânla ilgisi de estetik duygusuyla alakalı olmalı. İstanbul başta olmak üzere her güzellik onun gözlerini kamaştırırdı. Beypazarı'nda, Ankara Kalesi'nde, Üsküdar Çeşmesi'nde, Yahya Efendi Dergâhı'nda, Boğaziçi'nde, Saraybosna'da, Mostar'da, Travnik'te, Blagay'da, Paris'te güzel mekânlar karşısında gözlerinin nasıl parladığını bizzat gördüm. Hani denmiştir ya 'mekan peteklerinde saklar zamanı.' Öyledir.

▲ Yahya Efendi - İstanbul

hissettiğinden kendine fazlaca eğiliyor, dışarıya karşı daha çok korunaklı olma ihtiyacı hissediyordu. 'Keyfin nasıl' derdi sözü açarken ve 'hadi bakalım' diye bağlardı. Hadi bakalım.

Mühendislik eğitimi almıştı ama mühendislikle ilgisi olmamıştı. Yine de merakı değer, eğitimi acep nasıl etki-lemişti onu. Mühendislik öncesi Sanat Okulunda da iyi bir teknik ressamlık

İslam yurdunun her karış toprağına, bütün renk ve desenlerine vurgundu. Keza İslam yurdundaki her sosyal, siyasal ve kültürel hareketi hararetle takip ederdi. Onun için İslam dünyası içten dikişli yekpare bir dünyaydı. Hiçbir ulus devletin yerli millî ulusçu teranelerine kulak kabartmadığı gibi hiçbir zaman yersiz yurtsuz, aidiyetsiz ve mensubi-yetsiz bir yeryüzü vatandaşlığına da

heves etmemiştir. Dünyaya buradan, bu memleketten, yaşamış ve yaşayan din, iman, medeniyet, tarih ve geleneğimizin içinden, İstanbul'dan, Süleymaniye'den, Fatih'ten, Hunat Camii'nden, Çamlıca'dan, Üsküdar'dan bakmıştır.

Akif Emre'nin yayınlanan kitaplarına ilaveten henüz yayınlanamayan eserleri de yayınlanır ve bir lügatçesi de hazırlırsa düşünce hayatımızdaki müstakil ve saygın yeri daha çok belirginleşecektir. Bilindiği üzere Türkiye'de yaklaşık iki yüz yıldır söz alan bütün edebiyatçı, yazar, sanatçı ve düşünce adamları sözlerini neredeyse sadece devlete söyleme derdinde olmuşlardır. Bir istisna olarak Akif Emre bu anlamda da nadirattandır. Sözü nü devletin koridorlarına ulaşmak için söylemediği gibi hiçbir zaman dışarıdan konuşan, yabancılaşan, evine hariçten hor bakan biri de olmamış, aksine her daim içeriden, evin içinden konuşan, seccadesi toprağa serili bir yazar olmuştur. İç dünyasının ipuçları evlatları Taha, Benginur ve Selçuk isimlerinde aşikârdır.

Ağabeydir. El verdikleri, izledikleri, umut bağladıkları, emek verdikleri ve üzerine titredikleri bir hayli yekûn tutar. Işık gördüklerine şefkatini illa ki hissettirir ve gösterir. Zor güvenir, güvenini kazanmak zaman alır ama takibe aldıklarını özenle izler. Hatıralarına, izlerine, dikkat kesildiği göstergelere, nişan taşlarına, eşine, evlatlarına, dostlarına, yol arkadaşlarına, derdine, davasına sadakatle bağlıdır. Ama dökülenler evet onlar ona çok acı vermektedir. Çok acı. Taşlamalarına karşı kendimce ona Ankara'yı sevdirmeye çalışırdım. 'Ankara'nın taşına bak' dedikçe 'Ankara bir Selçuklu şehridir' derdim. 'Bak sen', derdi. Bak sen. Fatih Camii avlusundaki Fetih Yurdu'nda kalmıştı üniversite yıllarında. O mekân gençken benim de hayalimdi ama nasip olmadı. Alnındaki secde izleri pırlanta gibi parlayan bir nesil orada zuhur ediyordu. O neslin, o senelerin ifadesi olduğu gibi dururdu

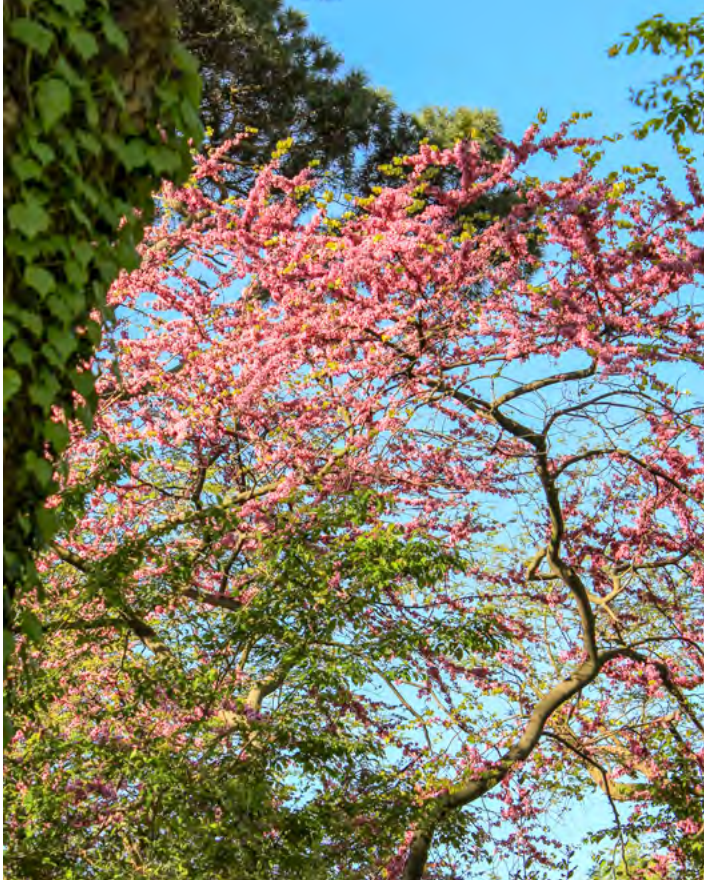
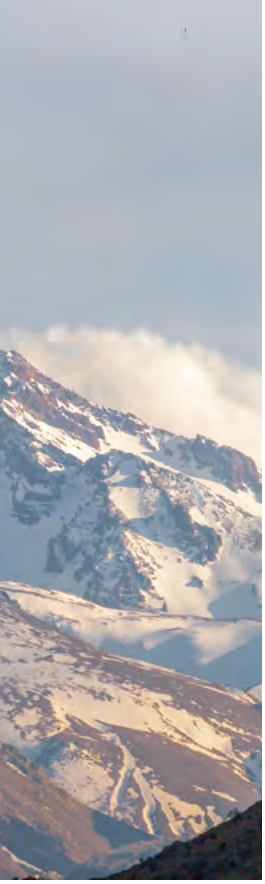

Akif Emre'nin yüzünde. Mahcup, metin, vakur, heybetli, haşyet sahibi, suskun, ketum, endişeli, düşünceli, illa ki, emniyet ve güven veren ve Allah'ı hatırlatan bir yüz. Ben bu yüzü ilk İnsan Yayınları'nda gördüm. Yeni Şafak'ın kuruluş sürecinde biraz daha yakından tanıdım ama onun koyduğu mesafeyi aşamadım. Yıllar sonra türlü zorluklarla ve emin referanslarla ona yakın olma çabamda biraz muvaffak olabildim. Haberi çıkarken içeriden yazılar yaz dedi. Nasip o kadarmış.

Akif Emre kafa karışıklığı yaşayan, meşruiyet sorunu olan, sele, rüzgâra kapılanlar gibi olmadı. Müstakil olduğu kadar müstakimdi. Hassas, kırılğan, ince ve zarif bir insan ama küçük duygusallıkların düşünce eylemini durdurmasına da izin vermedi. Edebiyat dünyasını içeriden biliyor, izliyordu. Esasen bir edebiyat adamıydı ama

kendine odaklı ediplerimizin zaaflarıyla malul değildi. Kalın, kaba ve içlerine dönemeyen insanlar kalbi olan insanları içe dönük yahut içe kapalı olarak nitelediler. O dahi ziyadesiyle buna maruz kaldı. Düşünce yükü taşımayanlar onu mizaç özellikleriyle çerçeveleyerek ona sizi şöyle alalım dediler ama o ev sahibi asaletiyle orali olmadı ve kitabın ortasından konuşmaktan ve hakikati yazmaktan zerre miktar taviz vermedi.

Kaba, kalın ve içlerine dönemeyen insanların ona nasıl baktıklarına dair sayısız şahitliklerim oldu. Kendimce bir yöntemim var. Tanımadığım insanları kestirmeden tanımak için cümlenin bir yerinde Sezai Karakoç ya da Akif Emre isimlerinden birini geçiriyor, alacağım yankıyı bekliyordum. Bir başınalığın gücü fazlaca bilinmez. Akif Emre'nin o tenezzülsüz, müdanasız, müstakil ve müstağni duruşundan, evet sırf bu

▲ Akif Emre'nin objektifinden Mustafa Şahin

nedenle, böyle durmanın, böyle kalmanın hala mümkün olduğunu gösterdiği için fiyakası bozulan adamları yakinen bildim, gördüm ve çokça üzüldüm. Lakin onu bütün kalbiyle, varlığıyla sevenleri, varlığına şükredenleri, her yazdığını dikkatle okuyanları, hatırasını hürmetle yad edenleri, analizlerini, Müslümanca bakışını pusula gibi görenleri, insani hasletlerine hayran olanları ve ardı sıra onun izzetli duruşunu hasretle özleyenleri de yakinen bildim, biliyorum. Hamdolsun, onlar iyi ki varlar ve Akif Emre'nin baktığı yerden dünyaya ve hadiselerle bakıyor, göstergelerini okuyor, izlerini sürüyorlar.

Kalabalıklar duygusal politik köpük ile avunduklarından çoğu yazar da bu köpüğe heves eder. Çoklarının o girdaba girdiklerini ve bir daha dönemediklerini görmüştüzdür. Akif Emre fikirlerini olayların akışına, alkışa göre

revize etmez, ucuz popülizme, reel politığe prim vermezdi. Rüzgârgüllerinden, duruma göre pozisyon olan maslahatçı dalkavuklardan hiç haz etmezdi. Kendini ziyadesiyle sakındığı, yüzüne bakmadığı insanlardan kendi düşüncelerine kaçtığı ve sözünü hiç israf etmediği onu tanıyanların bildiği esas hasletlerindedir. Gazetede yazıyordu ama gazeteci değildi. Hiçbir zaman provoke olmayan bir yazar oluşu, kavramsal dünyasını her zaman koruması ve güncelle teslim olmayışı onun gazeteci olmadığını gösterirdi. Gazeteciler, polisler ve avukatlar gibi vukuat ve şahıs eksenli bakmıyordu dünyanın işleyişine. Her daim geniş zamanda geniş açıyla ve kavramsal bir yerden bakıyordu olan bitene.

Daha açık vurgulamalı. Akif Emre, kırk yıllık yazı ve düşünce çizgisinde, yazarlığında, yayıncılığında, editörlü-

ğünde, yöneticiliğinde, belgesellerinde, sözünde, duruşunda hiçbir zaman süte su katmadı. İslamcılığa başka hırkalar giydirmede ve zamanın ruhuna göre konuşan, yazan eklektik, sentezci bir düşünür olmadı. Batı'yı, Batı zihin dünyasını arka planıyla, İslam karşı-sındaki tarihsel önyargılarıyla, kültürel kodlarıyla ve bahusus sömürgeci, işgalci karakteriyle iyi biliyordu ve karşı-sındaki tutumu netti. Bakışı bulanları, meşruiyet krizine girenleri, dünyalık emelleri için menzilin ve mevziini terk edenleri, kolaj ve sentez yapanlar, süte su katanları ise affetmiyordu. Hamasetten başka azığı olmayan, tarih övgüsünden beslenen, teorik temeli olmayan, bol köpüklü düşüncelere tenezzül etmiyor, en zor şartlarda dahi adaletten, merhametten, vicdandan, hakkaniyetten taviz vermiyordu. Terk etmesini, red etmesini ve hayır demesini biliyordu. Öyledir. Kalbi, gönlü, ruhu olan insanlar elde ettikleriyle değil, terk ettikleriyle, elinin tersiyle reddettikleriyle büyürler. Akif Emre bu anlamda eşsiz bir tereke, muhteşem bir miras bırakmıştır.

Allah'ın rahmeti, merhameti üzerine olsun. ❖